

Mint a hó az Alpokon

*Or va, che un sol volere è d'ambedue:
tu duca, tu signore e tu maestro.
Così gli dissi; e poi che mosso fue,
entrai per lo cammino alto es silvestro.*

Dante: Pokol, II. ének

I

Aki a lindenhardti plébániatemplom
oltárán behajtja az oldalszárnyakat,
és a faragott figurákat a házukba zárja,
az a bal oldali táblán Szent Györggyel
találja magát szembe. Legelöl áll,
a kép szélén, tenyérnyivel
a világ fölött, és mindjárt
átlép a keret küszöbén.

Georgius Miles, vastörzsű, domború
ércmellű férfiú vörösarany hajjal
és ezüstszínű, nőies vonásokkal.

Az ismeretlen Grünewald arca folyton
megjelenik a művében, ő a hócsoda egyik tanúja,
máshol pusztai remete, a müncheni
Kigúnyoláson egy szánakozó ember.

Végül az erlangeni könyvtár délutáni derengésében
tűnik elő egy negyven-ötven éves festő
krétával megrajzolt, fedőfehérrel kiemelt,
később tollal és tussal idegen kéz által
elrontott önarcképéből. Mindig ugyanaz
a szelidség, a szomorúságnak ugyanaz a terhe,
a szemek ugyanazon szabálytalansága, elfátyolozva
és elmerülve oldalirányban a magányosság felé.

Grünewald arca az ifjabb Holbein egy bázeli képén
is visszatér, amely egy megkoronázott szentet mutat.
A hasonlóság furcsamód elváltozott esetei ezek,
írta Fraenger, akinek könyveit a fasiszták elégették.
Igen, mintha a művekben a férfiak
testvérekként tisztelték volna egymást,
a másoknak emléket állítottak volna mindenütt,
ahol útjaik találkoztak. Talán ezért szerepel

a lindenhardti oltár jobb szárnyának a közepén,
tekintetét aggodalmasan a másik oldalon álló ifjúra
szegezve, az az idősebb férfi, akivel én magam
évekkel ezelőtt, egy januári reggelen
a bambergi pályaudvaron találkoztam.
Ő szent Dionüsziosz, levágott fejét
a hóna alatt tartja. Neki adta Grünewald,
választott védőszentjének, aki az életben
a halált hordozza magával, Riemenschneider külsejét,
akinek a würzburgi püspök húsz évvel később
a kínpadon széttörette a kezét. Jóval előtte
a fájdalom már benne van a képben.
Ez az előírás, tudja a festő, aki besorolja magát
a tizennégy védőszent túlságosan kicsi közösségébe.
Ők mind, Szent Balázs, Ákos és Euszták; Pantaleon,
Egyed, Cirjék, Kristóf és Erazmus és a tényleg csoda-
szép szent Vitus a kakassal, más-más irányba néznek,
s nem tudjuk, miért. A három női segítőszent,
Borbála, Katalin és Margit ezzel szemben
a bal oldali tábla szélén a férfiak elleni összeesküvéshez
dugják össze egyforma, orientális fejüket.
A szentek balsorsa is a nemükből következik,
a nemek szörnyű elkülönítéséből, amelyet Grünewald
saját testén tapasztalt meg. A kiüzött ördög,
amelyet Cirjék nem pusztán a tér szűkössége miatt,
hanem emblémaként tart a magasba, nőnemű lény,
és mint Grünewald egyik grisaille-ja a frankfurti
Städel Múzeumban a legdrasztikusabb módon mutatja,
Diocletianus epileptikus lányából, a nyakán megszorított
[Artemia
hercegnőből származik, akit Cirjék, aki mellett a földön
[térdel,
miseruhájának manipulusával úgy tart féken, mint egy
[kutyát.
Fejük felett egy fügefafa ága gyümölcsökkel,
melyeknek egyikét a rovarok teljesen kirágták.

II

Nem sokat tudunk az aschaffenburgi
Matthaeus Grünewald életéről.
A festőről szóló első beszámoló
Joachim von Sandrart 1675-ből való *Német*

[*akadémiájában*

azzal az utalással kezdődik, hogy a szerző
nem ismer embert az élők között,
aki a dicséretre méltó kézről írást
vagy szóbeli hírt tudna adni.

Sandrart szavainak hitelt adhatunk,
ugyanis az egyik würzburgi múzeumban fennmaradt
a képmása, amely teljes éberségben
és tiszta tekintettel ábrázolja a nyolcvankét éves férfit.
Szürke és fekete fényekkel festette meg Matthaeus,
írja, a Dürer által készített Mária mennybemenetele-oltár
külső szárnyait a frankfurti domonkosok kolostorában,
és 1505 körül élhetett. Különösképpen figyelemre méltó
az általa vízfestékekkel megfestett Krisztus megdicsőülése
a Tábor hegyen, abban kiváltképp egy csodálatos szép

[felhő,

amelyben, a félelemtől egészen elragadtatott apostolok

[fölött,

Mózes és Illés jelennek meg, és amelynek különösségben

[párját

sehol nem találhatnánk. Aztán a mainzi dómban
három oltárlapot festett meg kívül és belül,
melyekből az egyikken egy vak remete volt látható,
akit, miközben az őt vezető fiúval átkelt a befagyott
Rajna folyón, a jégen két gyilkos megtámadott
és agyonvert. 1631-ben vagy '32-ben ezt a lapot az akkori
vad háborúban elrabolták, és Svédországba küldték,
de hajótörés folytán sok hasonló műtárggyal együtt

a tengerbe veszett. Isenheimben Sandrart nem járt,
de hallott az oltárról, amely, írja, úgy van megformálva,
hogy a való élet sem lehetne más, és ahol,
úgy hírlik, egy Szent Antal is szerepel
gondosan megfestett kísértő szellemekkel.
Egy összekulcsolt kezekkel ábrázolt Szent Jánoson kívül,
amelyet ő, Sandrart, midőn Rómában a pápa
arcképét festette, saját szemével látott,
bizonyossággal mindössze ennyi, ami nem tűnt el
az aschaffenburgi festő munkáiból,
akiről még csak annyit tudni, hogy többnyire
Mainzban tartózkodott, visszahúzódó,
mélabús életet élt, és rosszul házasodott.